

Årsrapport for Projekt Ørn

2004

Af Erik Ehmsen

Januar 2005

**Dansk Ornitologisk Forening
– BirdLife Danmark**

Datablad

Titel:	Årsrapport for Projekt Ørn 2004
Forfatter:	Erik Ehmsen, artskoordinator for havørnen
Udgiver:	Dansk Ornitologisk Forening – BirdLife Danmark
Projektleder:	Lennart Pedersen
Projektansvarlig:	Erik Ehmsen
Layout og redaktion:	Michael Stabell, Naturfaglig Afdeling, DOF
Forsidefoto:	John Larsen
Bedes citeret:	Ehmsen, E. 2005. Årsrapport for Projekt Ørn 2004. Dansk Ornitologisk Forening
Udgivelsestidspunkt:	Januar 2005
Yderligere oplysninger:	Erik Ehmsen, ehmsen@get2net.dk, samt Michael Grell, michael.grell@dof.dk eller på DOF's hjemmesider: www.dof.dk – under projekter - samt Truede og sjældne ynglefugle
Kan rekvireres hos:	Dansk Ornitologisk Forening Vesterbrogade 138-140 DK-1620 København V Tlf. 33 31 44 04 – fax: 33 31 24 35 E-mail: dof@dof.dk Hjemmeside: www.dof.dk

Indholdsfortegnelse

Forord og tak.....	s. 4
Sammenfatning	s. 5
Formål	s. 5
Lovgivning og frivillige aftaler	s. 5
Lokalitetsgennemgang	s. 6
Maribosøerne	s. 6
Bankel Sø	s. 6
Hostrup Sø	s. 6
Arreskov Sø	s. 7
Even Sø	s. 7
Gavnø	s. 8
Roden Skov	s. 8
Tystrup/Bavelse Sø	s. 8
Skarresø	s. 9
Østlolland	s. 10
Vest Sønderjylland	s. 10
Nakskov Fjord	s. 10
Langeland	s. 10
Oversigt over havørnens bestandsudvikling 1995-2004 (tabel).....	s. 12
Viden fra det store udland.....	s. 12

Forord

Vi nærmer os nu det tiende år med ynglende havørne efter dens genindvandring i 1995. Da vi som børn kiggede på fugle, var havørnen en uhyre sjælden vintergæst, som vi rejste langt for at få et glimt af. Derfor er det utroligt glædeligt, at vi i dag har en god bestand af havørne, der vokser år for år. Vores forhåbninger til, hvor mange havørne der er plads til i den danske natur vil næsten ingen ende tage. Da bestanden langt fra har nået sit fulde potentiale i Danmark, er det derfor stadig et væsentligt fokusområde for DOF, at havørnen overvåges og beskyttes under sin genindvandring til vort land.

DOF har af egen drift påtaget sig ansvaret for overvågning og beskyttelse af Danmarks ørne. Det er de frivillige i projekt ørn, der varetager overvågningen, lodsejer- og myndighedskontakt samt den lokale beskyttelse af rederne. Overvågningsresultater indgår tillige i foreningens projekt Overvågning af Danmarks truede og sjældne ynglefugle.

Det er DOF's politik, at vi beskytter vores ynglende ørne bedst ved frivillige aftaler med lodsejerne om adgangs begrænsning, hvor det er muligt, og at skovgæsterne oplyses om, hvor vigtigt det er med ro i yngletiden. Derved opnås den bedst mulige succes for vores ynglende ørne.

Denne rapport udgives med ønsket om, at vi i det kommende år under Projekt Ørn får etableret et bredere netværk omkring overvågning og beskyttelse af ørneparrene, og gennem dialog med redekoordinatorene sikrer de bedste resultater for fremtiden.

Tak

En så pladskrævende fugl som havørnen ville have det meget svært i vort tætbefolkede land, hvis ikke alle gode kræfter samles om at tilvejebringe den plads og fred, som ørnene har behov for. Til alle involverede i projektet skal der derfor lyde en varm tak! Lodsejerne for deres velvillige indstilling til ørnen og dens behov, jægere og andre brugere af redeskovene for deres hensynsfuldhed, når de er i nærheden af reden, og sidst men ikke mindst redekoordinatorene for deres store engagement og arbejde.

Projekt Ørns dygtige projektleder gennem de første 9 år, Benny Génsbøl, er på grund af alvorlig sygdom desværre trådt tilbage fra arbejdet med havørnen. Derfor er der lavet en ny struktur for organiseringen af projektet - med Lennart Petersen som ny projektleder og Erik Ehmsen som central arts-kordinator. Tusind tak til Benny Génsbøl for hans store engagement og arbejde for vore havørne – det var Benny der skabte projektet. Nu kan vi andre nyde frugterne af Bennys kreativitet!

Vi glæder os til at fortsætte projektet fremover

Lennart Pedersen

Leder af Projekt Ørn

Erik Ehmsen

Artskordinator for havørn

Havørnen i Danmark 2004

Sammenfatning

I 2004 gjorde 12 par havørne yngleforsøg i Danmark, heraf fik de 9 par unger, og i alt 16 unger blev flyvedygtige. Et par opgav inden æglægningen, og hos et andet par gik ynglen galt enten inden klækningen eller lige efter. Hos et par opgav fuglene, selv om de havde mindst en unge i reden. Af de 9 succesfulde par fik de 7 to unger og 2 par 1 unge. Ud over ynglefuglene var der mange fugle i det danske landskab, og heraf en del fugle, der burde være i stand til at starte med at yngle, så fremtiden ser meget lys ud.

Formål

Formålet med Projekt Ørn er:

1. At følge hav- og kongeørnens indvandringshistorie i Danmark, og at registrere alle yngleparrene og deres ungeproduktion.
2. Gennem lokalt samarbejde med lodsejere, myndigheder m.fl. at sikre ørnene optimale betingelser for at yngle succesfuldt.
3. I muligt omfang at registrere trusler mod ørnene, og undersøge hvad vi kan gøre for at imødegå truslerne og fremme ørnenes livsbetingelser i Danmark.

Projektet er tænkt som et permanent overvågningsprogram, der tilstræber at informere befolkningen og beslutningstagere om de sjældne og sårbare ørne, så der skabes vedvarende interesse for at beskytte dem.

Lovgivning og frivillige aftaler

De to centrale love, der beskæftiger sig med sjældne ynglefugle i Danmark, er Vildtforvaltningsloven og Naturbeskyttelsesloven. Lovgivningen tilsiger, at ørnenes redetræer ikke må fældes, og at myndighederne kan begrænse færdselsmulighederne for offentligheden nær rederne. DOF's Projekt Ørn har med succes satset på frivillige aftaler med de private lodsejere, der hvor ørne har slået sig ned. Overalt bliver vi budt velkommen, når vi kan fortælle ejeren, at de har ynglende havørn i deres skov. De er stolte over, at en så prægtig fugl har valgt netop deres skov til redested. Den eneste bekymring lodsejerne har de første par år er publikum og presse! Efter ganske få år har alt gerne fundet et normalt leje. Så det er vigtigt, at offentliggørelsen af et nyt redested foregår i tæt samarbejde med lodsejeren og dennes repræsentanter.

Lokalitetsgennemgang

Maribosøerne

Af redekoordinator Hans Erik Jørgensen

Havørnene har siden 1997 ynglet i Bøgeskov ved Hejrede Sø - efter at parret i to år forinden havde haft rede i en nærliggende skov uden at få unger. I otte år i træk (1997-2004) har parret fået unger på vingerne - sammenlagt 14 unger - hvilket gør Maribo-parret til Danmarks mest produktive. Hannen har været den samme gennem alle ti sæsoner siden 1995 (mærket som unge i en rede i Holsten i 1991), hvorimod hunnen blev udskiftet efter den første vellykkede ynglesæson i 1997. Siden 1998 har hunnen sandsynligvis været den samme i alle år.

Parret søger udelukkende føde i Maribosøerne, og opholder sig i søområdet hele året. Den første rede ved Hejrede Sø blev anvendt i tre år inden redetræet, en stor bøg, væltede under orkanen 3. december 1999. Allerede to-tre uger senere var parret i gang med at bygge en ny rede i en bøg et par hundrede meter fra det gamle redested, og den nye rede har været anvendt i de fem sæsoner, der er gået siden da. Reden ligger ca. hundrede meter fra søbredden. Der blev kun bygget lidt på den efterhånden meget store rede i løbet af vinteren. Æglægningen fandt sted ca. 10. marts, hvilket er det normale tidspunkt for dette par. Rugningen og ungernes redetid forløb uden problemer, og der kom 2 unger på vingerne.

For at sikre parret den fornødne ro er Bøgeskov lukket for publikums adgang efter aftale med ejer og brugere i området. Uden for yngleperioden (1. august-1. februar) er det dog kun den sydøstlige halvdel af skoven, der er lukket. Opsatte skilte informerer publikum om adgangsmulighederne. Der er med ejeren indgået frivillig aftale om, at der ved driften af skoven tages hensyn til ørnene.

Bankel Sø

Af redekoordinator Wilhelm Fabricius

De samme to individer, som har ynglet ved søen siden sæsonen 1996, har i 2004 opfostret 2 unger i skoven ved Ultang. Det er således første gang, der er 2 unger i reden. Ungerne er set jævnlige i området frem til oktober, på det seneste op til 6-7 km. fra søen.

Hostrup Sø

Af redekoordinator Jesper Toft

Æglægning i den gamle rede – benyttet siden 2000 – fandt sted ca. 10. marts. To unger forlod reden ca. 1. juli. I over en måned holdt de sig i skoven, hvor reden er. Mens ungerne var i reden, var forældrene ikke så meget hos dem, men efter udflyvningen blev de skarpt bevogtet. Dvs. at gik man i skoven for at se efter ungerne, skældte én af de gamle ud, og så holdt ungerne sig i ro, og var ikke til at se. Vi fik således ikke set ungerne efter udflyvningen i skoven. Først hen i august lykkedes det at se en unge ved Hostrup Sø (23/8). Så vidt vides er der ikke set to unger sammen, så vi ved ikke om begge stadig er i live. Det er hvert år sådan i dette territorium, at det er vanskeligt at se/holde øje med ungerne efter udflyvningen.

Gennem årene har Thorkild Juhl indsamlet en del fjer m.v. fra redeområdet, men ellers virker det som om bunden under reden bliver støvsuget af ræv eller lign. Der ses ikke meget: primært fiskerester i yngletiden, men også måger, ænder, lappedykkere, blichøns osv.

Der er hvert år folk, der går ind i skoven efter løvspring (redeområdet er afspærret 1. februar – 31. juli), men de bliver jaget ud, hvis de opdages. Tilsyneladende har det ikke voldt egentlige problemer den gode ynglesucces taget i betragtning: succes 8 ud af 9 sæsoner! Bliver den rugende ørn skræmt af reden, går der kun 5-10 min. så ligger den der igen, såfremt forstyrrelsen forsvinder. Efter løvspring er reden meget svær at se – heldigvis.

Arreskov Sø

Af redekoordinator Erik Ehmsen

Parret har i 2004 brugt den samme rede, der har været brugt siden 1998, og hvorfra der indtil dags dato er sendt 10 flyvedygtige unger ud i den danske natur. Parret opholder sig og fouragerer hovedsagelig i søområdet i Fåborg kommune med Arreskov Sø, Brændegård Sø og Nørresø. Kun ved stærk frost, hvor alle søer er frosset til, søger de til kysterne. Ud over to tilfælde af folk, der overnattede i små telte i yngleområdet, har der ikke været de store problemer. Det første hold var tilfældige cykelturister, der overnattede forholdsvis tæt på reden, men ude af syne af denne. Hold to, som var udstyret med teleskoper, stak af da jagtlejere opdagede dem og deres telt blot 150 meter fra reden.

Parret fik en unge på vingerne, som hurtigt fik lært jagtteknikken. Desværre sås familien i 2004 ikke jage ved Brændegård Sø, hvor mange mennesker ellers plejer at få nogle fantastiske oplevelser i august og september med fouragerende ungfugle og forældrefugle.

Even Sø

Af redekoordinator Hans Erik Jørgensen

Parret har ynglet i Melteskov på vestsiden af Even Sø siden 1999. Året inden anvendte parret en gammel hejrerede, men det kom ikke til æglægning. Siden 1999 har der været æglægning og planmæssig rugning i alle seks sæsoner, men i to af årene (2000 og 2002) er der ikke opfostret unger, idet parret har forladt reden umiddelbart efter rugningens ophør. Siden det første yngleforsøg i 1999 har de to individer i parret antagelig været de samme hele tiden.

Ørnene jager af og til i den meget lavvandede Even Sø, men den helt overvejende del af fødesøgningen foregår i de sydlige dele af Præstø Fjord, især i vildtreservatet omkring Maderne og den sydlige del af Fed, der ligger 6-8 km fra reden. Af og til jager parret endnu længere væk, omkring Jungshoved, i en afstand af 12-15 km fra reden. Parret opholder sig ved Even Sø og Præstø Fjord hele året.

På grund af nedstyrtninger har parret siden 1999 anvendt fire forskellige reder, der alle har været placeret i en lille bevoksning af gamle bøge. I 2004 anvendtes den samme rede, som parret brugte i de to foregående år. Reden ligger ca. hundrede meter fra søbredden. Der var bygget meget på reden i løbet af vinteren. Æglægningen fandt sted omkring 5. marts, hvilket er 10-15 dage tidligere end det normalt har været tilfældet for parret. Rugningen og ungerens redetid forløb uden problemer, og der kom 2 unger på vingerne.

Den nordligste del af Melteskov er efter aftale med ejeren lukket for publikums adgang for at sikre ørnene den nødvendige ro. Der er med ejeren indgået frivillig aftale om, at der ikke udføres forstmæssige aktiviteter i redeområdet.

Gavnø

Af redekoordinator Jens Mortensen

Parret på Gavnø byggede rede i 1999, men gjorde først egentligt yngleforsøg (æglægning) i 2002, hvor der dog ikke blev udruget unger. I de seneste to sæsoner har parret ynglet med succes. Ørnenes fødesøgning foregår i Karrebæk og Dybsø fjarde (brakvandslaguner) omkring Gavnø, især i Fladstrand, Krageholms Strøm og de lavvandede arealer omkring Dybsø og Lindholm. Parret opholder sig i redeområdet og fjordsystemet hele året.

Reden er anlagt i en ask i udkanten af en af øens småskove, og det er samme rede, der har været anvendt gennem alle år. Reden ligger i en afstand af et par hundrede meter fra fjorden. Æglægningen fandt sted i begyndelsen af marts, dvs. på samme tidspunkt (muligvis lidt tidligere) end sidste år. Rugningen og ungerne redetid forløb uden problemer, og der kom 2 unger på vingerne.

For at sikre ørnene den fornødne ro, har Amtet foreslået en begrænsning af publikums adgang i redeområdet, men ejeren har ikke ønsket at indgå en sådan aftale. Fra begyndelsen af 2002 har ejeren lukket hele øen (ekskl. Slotsparken) for publikums adgang.

Roden Skov

Af redekoordinator Hans Erik Jørgensen

Havørnene yngede første gang i Roden Skov i 2001. Starten var problematisk, idet redetræet (en bøg i den vestlige del af skoven) blev fældet umiddelbart før æglægningen. Parret byggede imidlertid straks en ny rede i den østlige del af skoven og fik en unge på vingerne. I løbet af efteråret 2001 omkom hunnen (fundet død), og reden styrtede ned. Herefter dannede hannen par med en yngre hun. De byggede før ynglesæsonen 2002 en ny rede ca. 100 meter fra 2001-reden. Der blev ikke lagt æg, antagelig fordi hunnen var for ung. I vinteren 2002/2003 flyttede parret tilbage til skovens vestlige del, hvor de byggede rede i en gammel bøg. Her har de ynglet succesfuldt i de seneste to sæsoner.

Parret fouragerer i Guldborg Sund Bredning samt i den sydlige del af Guldborg Sund - ind mellem muligvis også ude omkring de østlige dele af Rødsand. Ørnene opholder sig i og omkring redeområdet gennem hele året. De seneste to års rede har været anlagt i en nærmest fritstående bøg i en lysning inde i skoven. Afstanden til kysten er ca. 2 km. Der blev først bygget på sidste års rede i anden halvdel af februar, dvs. umiddelbart før æglægningen, der i 2004 fandt sted omkring 1. marts. Også i 2003 foregik parrets æglægning meget tidligt. Rugningen og ungerne redetid forløb uden problemer, og der kom 2 unger på vingerne.

Et mindre areal omkring reden er efter aftale med ejeren lukket for adgang. Afspærringen har ingen indflydelse på offentlighedens øvrige færdsel i skoven. En afspærring omkring reden i den østlige del af skoven blev ophævet i efteråret 2003, da det blev vurderet, at der kun er små chancer for, at havørneparret flytter tilbage til den del af skoven.

Tystrup/Bavelse Sø

Af Frank Wille, artskoordinator 2003-04 og Hans Erik Jørgensen, artskoordinator 2001-02

Parret ved Tystrup/Bavelse yngede første gang i 2001, efter at det havde holdt til ved søen i mere end et år. Første år yngede parret i en af skovene på østsiden af søen (Storstrøms Amt) og fik 2 unger på vingerne. Reden var i en gammel duehøgerede i en sluttet bevoksning langt inde i skoven. I

2002 anvendte parret ikke denne rede og gjorde antagelig slet ikke yngleforsøg dette år. I maj samme år blev en gammel fugl fundet død. Det er usikkert, om det var den lokale han eller en udefra kommende, men hunnen blev kort efter set sammen med en udfarvet mage. I 2003 flyttede parret over i en skov på vestsiden af søen (Vestsjællands Amt), og har ynglet succesfuldt dér i de seneste to år. Den nye rede havde en helt anden placering, nemlig tæt på skovkanten i en topknækket gran.

Fra 2003 og frem etableres lokal overvågning af redelokaliteten og der etableres et fint samarbejde med ejeren af skoven (Gyldenholm Gods) og ejeren af marken (Gunderslevholm Gods) om beskyttelse af redestedet. I skoven er der tale om vidtstrakte hensyn i forbindelse med planlægningen af skovdriften og endda afståelse af udnyttelse af fældet træ, da rugetiden var startet. På marken må traktorer køre indtil 30-40 meter forbi den rugende fugl og alle aktiviteter her er foregået i nøje koordination med undertegnede (FW). Der er i denne skov ikke lovlige adgangsforhold til redeområdet, hvorfor skiltningen er inde i skoven, hvor vejen slutter. Jagtkonsortiet har ligeledes vist stor interesse og hensyn. Der er bl.a. flyttet et skydetårn. I 2003 producerede ørneparret en enkelt flyvefærdig unge. Æglægningen er formodentlig foregået 12.-13. marts, den første fodring iagttages 20. april og ungerne udflyvning skete 3.-7. juli 2003.

I 2004 er iagttaget et lignende mønster. Æglægning og klækning nærmest indenfor samme døgn som i 2003. 2 unger fløj fra reden. Redetræet er nu gået helt ud og er ved at visne. Årets unger er forsvundet hurtigere end ungen i 2003 fra lokaliteten, men formentlig er det dem der ofte ses ved Tamosen i søens nordøstlige del. I november og frem til skrivende stund optræder begge de gamle ørne stabilt på redepladsen igen og går til overnatning i redetræets nærhed. Ofte ses de om morgenen inden solopgang i selve reden i nogen tid. Dette par har givet hovedparten af sin jagtaktivitet i Tystrup/Bavelse området, men det er konstateret flere gange i 2003, at de fløj til saltvand sydpå højt og målrettet. Den mest spektakulære fangstiagttagelse var da hunnen slog en grågås i luften og begge fugle endte i vandet. Den 2. jan. 2005 ses en fremmed, gammel havørn over Tystrup sø indenfor parrets territorium. Der blev i ynglesæsonen 2004 konstateret ulovlig indtrængning af en fotograf.

Skarresø

Af redekoordinator Steen Flex

Jeg var tovholder for reden ved Jyderup i 2004, og har sammen med mange andre fulgt eventyret fra starten af marts 2004. Det var andet år parret forsøgte at yngle i reden, så den havde fået ny årring og var nu ganske stor. Hunnen lagde æg og rugede og rugede og rugede. På et tidspunkt i maj måned skyggede de nye blade fuldstændig for reden, men en enkelt person har set en af havørnene bevæge hovedet op og ned som om den fodrede. Men som sagt var reden helt, eller næsten helt, skjult for iagttagerne. Herefter går der rygter om besøg under reden, og vi har set folk, "som ikke havde lagt mærke til skiltningen", komme ud fra området og jægere med løse jagthunde, hunde som jeg selv har set jage fuglene af reden, for meget senere at vende tilbage igen. Alt i alt altså en del forstyrrelse omkring redestedet. Reden har i øvrigt været offentligt kendt! I 2003 tror jeg parret opgav netop på grund af forstyrrelser. Vestsjællands Amt strammede op med bedre skiltning i 2004, men forstyrrelserne fortsatte, og hen sidst i maj måned forsvandt fuglene fra området, tilsyneladende efterladende æg eller unger. Nu er de heldigvis på vej ind i området igen, så alle gode gange tre. Der er behov for en bedre beskyttelse af reden i den kommende ynglesæson 2005.

Østlolland

Af redekoordinator Hans Erik Jørgensen

Parrets rede blev først lokaliseret i februar 2004, men der var tale om en flere år gammel rede. Parret er set relativt fast i nærområdet siden 2001, og unger fra samme år er - sammen med de gamle fugle - set i det tidlige efterår i såvel 2001 som 2002. Der er næppe tvivl om, at de pågældende familier har været fra denne rede, idet ungerne på de to andre lollandske ynglepladser, Maribosøerne og Roden Skov, fortsat har holdt til på deres respektive lokaliteter på dette tidspunkt. Den lokale skovfoged kendte til reden i 2003, hvor parret ikke havde ynglesucces, muligvis på grund af skovning i redebevoksningen.

Da der ikke er iværksat særlige beskyttelsesforanstaltninger med hensyn til forstyrrelser (regulering af publikums færdsel), vil den mere præcise angivelse af lokaliteten ind til videre ikke blive offentliggjort. Ørnene fouragerer tilsyneladende næsten udelukkende i de nordlige dele af Guldborg Sund. Parret opholder sig i området gennem hele året.

Reden er anlagt i en gammel bøg i en åbning i en forholdsvis tæt bevoksning ud mod store, åbne marker. Redetræet står ca. hundrede meter inden for skovbrynet, og afstanden til kysten er 2-3 km. Æglægningen fandt sted ca. 5. marts. Rugningen og ungens redetid forløb planmæssigt, og der kom 1 unge på vingerne.

Vest Sønderjylland.

Af Erik Ehmsen, artskoordinator

Parret, der mistede reden midt i rugetiden i 2003, er flyttet til Tyskland. Parret optræder derfor kun med yngleforekomst i 2003 i oversigtstabellen (s.12).

Nakskov Fjord

Af redekoordinator Michael Thelander

Efter at der i lang tid havde været regelmæssig forekomst af 1-2 udfarvede havørne i Nakskov Fjord, byggede et par i løbet af vinteren 2003/2004 rede på øen Enehøje, der ligger som en barriere mellem fjorden og Langelandsbæltet. Øen ejes af staten. Ørnene fouragerer antageligt næsten udelukkende i Nakskov Fjord, især i vildtreservatet i den sydlige del af fjorden. Reden er placeret i en død elm i en lille, åben bevoksning og blot ca. 150 m fra øens eneste gård, der anvendes til fritidsbeboelse.

Reden blev først fundet 22. marts, dvs. på et tidspunkt hvor rugningen normalt vil være i gang. Der blev ikke konstateret rugning, og det er usikkert, om der har været lagt æg. Den 26. marts sad en af ørnene på reden, og det er vist nok sidste gang, at der er set ørne på eller ved reden. I løbet af foråret sås kun en enkelt udfarvet havørn i fjorden, sandsynligvis hannen, og alt tyder på, at hunnen er forsvundet i løbet af marts måned. Siden er også hannen forsvundet fra området, der således ikke længere kan betragtes som et besat territorium. Enehøje er - i sommermånederne - et af turistmålene i Nakskov Fjord, hvorfor øen heller ikke i fremtiden vil være optimal for et ynglepar.

Langeland

Af redekoordinator Nis Rattenborg

På baggrund af observationer fra flere ornitologer af gamle havørne flere steder på Langeland blev det i vinteren 2003-2004 klart, at der sandsynligvis for første gang nogensinde ville komme

ynglende havørn på Langeland. Reden blev fundet d. 16. marts, det 12. ynglefund i Danmark i 2004. Reden var anbragt 22 meter oppe i en 100-120 år gammel bøg, og var på fundtidspunktet godt 1 meter i diameter, og blev siden udbygget til over 1,5 meter i diameter. Redestedet blev efterfølgende besøgt ca. hver 15. dag. Alle besøg var af mellem 2-8 min. varighed og bestod i at observere reden på 240 m's afstand med kikkert og teleskop.

Ved et besøg den 25. maj sås en 1 uge gammel unge - hvilket er usædvanlig sent - og vi valgte efterfølgende kun at besøge reden hver 20. dag. Den 7. juli kunne vi efter flere besøg uden tegn på liv i og omkring reden endeligt konstatere, at reden var forladt, og at ungen var forsvundet. Begge de gamle havørne opholdt sig derefter i Henninge Nor. Den største af forældrefuglene, sandsynligvis hunnen var farvemærket med en kombination, der er anvendt som årskombination for redeunger mærket i Tyskland i 1994! Den anden forældrefugl, sandsynligvis hannen - hvis dragt syner mere renfarvet - bar så vidt vi kunne se ikke ringe. Fødevalget har været blishøns, skarver, sølvmåge og fisk, fortrinsvis multe. Efter aftale med Fyns Amt blev reden undersøgt med hjælp fra Søren Ipsen og Jacob Lindberg fra Sydlangelands Træfældning. Ved undersøgelsen fandtes ingen spor af den forsvundne unge, og samtidig kunne det konstateres, at der ikke havde været besøg af mennesker i reden.

På baggrund af det meget sene klækningstidspunkt, observationer, undersøgelsen og samtale med jagtlejere kan det fastslås, at ungens forsvinden har naturlige årsager og må betragtes som »hændeligt uheld« Det bør i den sammenhæng anføres, at det er almindeligt, at der ikke kommer unger på vingerne i det første yngleår på en ny lokalitet.

Oversigt over havørnens bestandsudvikling 1995-2004

Lokalitet / År	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Maribo parret	0	U	1	1	2	2	2	1	3	2
Bankel parret		1	2	2	2	1	1	1	0	2
Hostrup parret		1	0	1	1	2	1	2	2	2
Arreskov Parret				2	1	0	2	2	2	1
Even-sø parret				U	1	0	2	0	2	2
Gavnø parret					U	U	U	0	2	2
Roden skov Parret							1	U	1	2
Sydsjælland/Tystrup parret							2	U	1	2
Østlolland							1	1	0	1
Skarresø									U	0
Vest Sønderjylland									0	
Langeland										0
Nakskov Fjord										U
Unger i alt:	0	2	3	6	7	5	12	7	13	16

U = rede uden æglægning

Viden fra det store udland

Gennem næsten 30 år, er der under ledelse af den svenske havørneforsker Bjørn Helander, blevet ringmærket havørneunger i Europa. Mange af fuglene har fået tre ringe på, den ene en almindelig metalring som dem man generelt bruger til ringmærkning af fugle, hvoraf det fremgår hvor og hvornår fuglen er ringmærket. Her ud over har fuglene fået to plastringe om foden, den ene viser hvilket årstal fuglen er blevet ringmærket den anden fra hvilket område fuglen kommer.

Eksempelvis vil en fugl ringmærket i svensk Lapland 1996 have følgende farvekode, højre ben en grøn ring som viser den er fra svensk Lapland, og på venstre ben en ring med orange over hvid.

Denne sidste ring har alle havørne der er ringmærket i 1996 på venstre fod.

Et par eksempler på hvad denne mærkning kan bruges til: Ud fra ringmærkningen er det lykkedes at fastslå, at der ikke sker nogen væsentlig sammenblanding af havørne fra forskellige steder. Der er således ingen norske ungfugle, der er draget til Sverige eller Danmark for at yngle!

Der er kun konstateret tyske fugle i de ynglepar, der har slået sig ned her i Danmark. Således er den ene af de fugle der forsøgte at yngle på Langeland i år født i 1994 i Tyskland.

Havørnen breder sig stille og roligt syd og vest på i Europa. Det forlyder, at der for tiden holder en ørn til ved en hollandsk sø, der er født i Slesvig-Holsten, og som sidste år var på besøg på Midtfyn.